

برنامہ بحث و رای مہینہ

دین شناسی عمومی

تشریح دین و اندیشہ های آسمانی

معد آسیابانی • دکتر محمد مهدی سیدناصری

دفتر و فروشگاه مرکزی:

تهران، خ انقلاب، خ فلسطین جنوبی، خ محتشم، شماره‌ی ۲۰، طبقه‌ی همکف، واحد ۲
تلفن: ۰۲۱ ۶۶۴۱۰۵۴۱ (خط ۵) • تلفکس: ۰۲۱ ۶۶۴۸۲۶۳ • کدپستی: ۱۳۱۵۸۴۴۵۴۷
اینستاگرام: [ghasedakbooks](https://www.ghasedakbooks.ir) • تلگرام: [@ghasedakbooks](https://www.ghasedakbooks.ir)

سرگذشت ادیان و اندیشه‌های آسمانی

نویسندگان: محمد آسیابانی - دکتر محمدمهدی سیدناصری (مدرس دانشگاه)

مدیر هنری و اجرای جلد: فریدون حقیقی

ویراستار: فیروزه دلگشایی

زیر نظر شورای بررسی

لیتوگرافی: گلپا • کد: ۰۰/۱۱۰۹

چاپ دوم: ۱۴۰۲ • تیراژ: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۳۷-۲۷۱-۲

کلیه‌ی حقوق چاپ و نشر انحصاراً برای

موسسه‌ی نشر و تحقیقات ذکر محفوظ است.

قیمت: ۷۵۰۰۰ تومان

سرشناسه: آسیابانی، محمد، ۱۳۶۳ -

عنوان و نام پدیدآور: سرگذشت ادیان و اندیشه‌های آسمانی: آشنایی با ادیان و اندیشه‌های آسمانی برای نوجوانان/

محمد آسیابانی، محمدمهدی سیدناصری؛ زیر نظر شورای بررسی موسسه‌ی نشر و تحقیقات ذکر.

مشخصات نشر: تهران: موسسه نشر و تحقیقات ذکر، کتاب‌های قاصدک، ۱۴۰۱.

مشخصات ظاهری: ۲۲۴ ص؛ ۲۰×۱۳/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۳۷-۲۷۱-۲ / وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۱۳ - ۲۱۶.

عنوان دیگر: آشنایی با ادیان و اندیشه‌های آسمانی برای نوجوانان.

موضوع: ادیان — ادبیات کودکان و نوجوانان Religions -- Juvenile literature

شناسه افزوده: سیدناصری، محمدمهدی، ۱۳۷۰ - Mohamad Mehdi, Seyed Naseri, 1991 -

شناسه افزوده: موسسه نشر و تحقیقات ذکر

رده بندی کنگره: BL۹۲

رده بندی دیویی: ۲۰۰ [ج]

شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۲۸۶۲۴

این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است.

فهرست مطالب

۵	پیشگفتار
	فصل نخست
۸	ادیان اولیه
	فصل دوم
۱۳	ادیان شرقی
	فصل سوم
۴۲	دین زرتشت
	فصل چهارم
۷۳	دین یهود
	فصل پنجم
۱۰۳	دین مسیح
	فصل ششم
۱۳۱	دین اسلام
	فصل هفتم
۲۰۶	دیدگاه اسلام
۲۱۶	خود را بیازمایید
۲۱۹	فهرست منابع

**گذر زمان عطف به ما سبق نمی شود
قدر لحظات زندگی را بدانیم**

تحفه‌ی پیش رو را تقدیم می‌کنیم به همه‌ی پدران و مادران، ستارگان فروزان زندگی، به پاس همه‌ی خوبی‌ها، مهربانی‌ها و زحماتشان. باشد که ایشان نزد حضرت حق، برای این همه فداکاری، همچون سایر فرشتگان روی زمین، ماجور باشند.

پیشگفتار

انسان‌ها از همان جوامع اولیه با مسئله‌ای به نام «دین» ارتباط داشته‌اند. بر اساس کتاب‌های آسمانی نخستین انسان‌ها یعنی حضرت آدم (ع) و حوا، با دین ارتباط داشته‌اند و حضرت آدم خود نخستین پیغمبر و خلیفه و حجت خدا روی زمین بوده است. وقتی حضرت آدم به زمین هبوط کرد، برای ادامه‌ی زندگی خود نیاز به دستورات عمل‌هایی داشت. متونی غیر از کتب آسمانی و متون دینی هم به ارتباط میان دین و انسان‌های نخستین اشاره کرده‌اند و اصولاً انسان بدون توجه و پرستش یک قدرت برتر نمی‌تواند به آرامش در حیات برسد.

مرحوم علامه طباطبایی در کتاب «آموزش دین یا تعالیم اسلام» دین را این‌گونه تعریف کرده است: «دین شامل یک سلسله باورداشت‌ها و قوانین و دستورهای عملی و اخلاقی است که پیامبران از طرف خداوند برای راهنمایی و هدایت بشر آورده‌اند.» از این تعریف می‌توان آموزه‌های بسیاری را دریافت کرد. نخست اینکه خداوند هیچگاه انسان‌ها را در زمین به حال خود رها نمی‌کند. هرچند که او را آزاد گذاشته تا هر روشی را که

خود می‌پسندند، «اختیار» کند، اما هیچگاه زمین را از حجت خود خالی نگذاشته و نمی‌گذارد و دیگر اینکه حق تبارک و تعالی راه‌های مناسب را برای سعادت بشر پیشنهاد می‌کند. راه‌ها و روش‌هایی که عقل بشری هم آن را تأیید می‌کند.

بنابراین دین برنامه‌ای الوهی است برای شناختن خدا و نزدیک شدن به او و رسیدن انسان به سعادت و خوشبختی در هر دو جهان. خوشبختی هر دو جهان در امتداد همدیگر است. یعنی ابتدا انسان در این جهان باید خوشبخت شود تا به خوشبختی آن جهانی هم برسد. خوشبختی در این جهان مقدمه خوشبختی در آن جهان است، به شرطی که این خوشبختی از راه‌هایی به دست برسد که «از طرف خدا» پیشنهاد می‌شود. پس متوجه می‌شویم که دین تنها وسیله نیایش و ستایش خدا نیست، بلکه برای کلیه‌ی امور فردی و اجتماعی انسان است و برای این بخش از زندگی انسان هم دستورالعمل‌های جامع و مقررات خاصی دارد. پس هدایت بشر در ساختاری به نام «اجتماع» صورت می‌گیرد.

از تعریف علامه طباطبایی نکته دیگری هم استخراج می‌شود و آن «جاودانگی انسان» است. به زعم علامه، حیات انسانی، حیاتی است جاودانی که با مرگ قطع نمی‌شود و به پایان نمی‌رسد. بنابراین انسان باید روشی را در زندگی اتخاذ کند که هم برای این جهان فانی مفید باشد و هم برای سرای جاویدان و

باقی. انسان باید راهی را برود که وی را به سرمنزل سعادت دنیا و آخرت به صورت توأمان برساند. این روش همان است که قرآن آن را دین می‌نامد و این روش همان روشی است که از نیروی عمومی و اقتضای کلی دستگاه آفرینش الهام و سرچشمه می‌گیرد. پس همه‌ی دستورات الهی برای سعادت بشر است که در دوره‌های مختلف تاریخ بشری به سوی انسان فرستاده شده و در هر دوره نیز تجدید شدند تا اینکه انسان به درجه‌ای رسید که توانایی حفظ و نگهداری این دستورات را داشت. بنابراین کامل‌ترین دستورات از طرف خدا در زمان آخرین پیغمبر که پیغمبر مکرم اسلام (ص) باشد به زمینیان عرضه شد و البته که تعالیم پیشین هم که توسط دیگر پیامبران عرضه شده بود نیز از جمله حقیقت‌هایی بود از طرف خدا.

و اما این کتاب...

شرحی است مختصر بر چند آیین مهم جهان که به صورت داستانی - تحقیقی بیان شده است. تحولات شرق و غرب تا حد زیادی به این ادیان وابسته بوده و هست. به همین خاطر در فصل ادیان شرقی آیین‌های هندو و بودا بررسی شده‌اند و پس از آن ادیان زرتشت، یهود، مسیحیت و اسلام که بیشتر در غرب نفوذ کرده‌اند، مورد مطالعه قرار گرفته است. پایان بخش کتاب نیز فصلی است کوتاه در مورد نظرات اسلام راجع به دیگر ادیان.

فصل نخست ادیان اولیه

جوامع ما انسان‌ها در تمامی ادوار دارای دین بوده است. از شبه انسان‌های ما قبل تاریخ گرفته تا انسان نئاندرتال و بشر متمدن کنونی، هر کدام پایبندی‌های مذهب‌گونه‌ای را از خود نشان داده‌اند. امروزه هم‌گرچه برخی ادیان باستانی مانند ادیان مصری و یونانی تنها در حوزه‌های اسطوره‌شناسی و باستان‌شناسی مورد مطالعه قرار می‌گیرند و بیش از این به حیات خود ادامه نداده‌اند، ادیان دیگری با همان قدمت تاریخی و جدا از جنبه‌های باستانیشان مانند دین زرتشت بقای خود را حفظ کرده‌اند.

همچنین چه در دورانی که بشر از سنگ‌های نتراشیده و غیر صیقلی استفاده می‌کرد که به پارینه سنگی (Paleolithic) معروف است و چه پس از آن که از ابزار و فلزات بهره می‌جست و از آن به نوسنگی (Neolithic) یاد می‌شود^۱، انسان‌ها رفتارهای اعتقادی مختلفی از خود بروز داده‌اند. برای مثال نئاندرتال^۲‌های دوران پارینه سنگی، مردگان خود را دفن می‌کردند و در کنار آن‌ها وسیله‌های جنگی از سنگ ساخته شده قرار می‌دادند و این مؤلفه‌ها در ذیل کنش‌های مذهبی طبقه‌بندی می‌شود.

به طور کلی در بررسی ادیان اولیه به مسلک‌های متنوعی برمی‌خوریم، اما ویژگی‌های مشترکی نیز در تمامی این مذاهب وجود دارد که از آن جمله است:

۱. **تونم:** به معنای برخی موجودات یا اشیایی است که برای قبایل ابتدایی مقدس و خارق‌العاده بوده و اعضای قبیله با آن به طور ویژه‌ای برخورد می‌کردند. در برخی موارد حتی آن شیء یا موجود را جد و نیای خود می‌دانستند. برای

۱. از ۱۰ هزار تا ۳ هزار قبل از میلاد را نوسنگی و پیش از آن را پارینه سنگی می‌گویند.

۲. انسان نئاندرتال در میان تمامی گونه‌های منقرض شده انسانی از جایگاهی ویژه برخوردار است. این انسان که جای خود را به انسان خردمند داد، به اندازه انسان خردمند، باهوش بود و می‌توانست مفاهیمی مانند اعداد، شمارش، جفت و مجموعه را درک کند. نئاندرتال‌ها توانایی کنترل آتش، ساخت سرباه و شکار ماهرانه حیوانات بزرگ را داشتند و مردگان خود را در گور می‌گذاشتند. برای مطالعه بیشتر درباره این گونه انسان‌ها می‌توانید به کتاب «انسان نئاندرتال» نوشته حامد وحدتی نسب و آذر جوهر از انتشارات ندای تاریخ مراجعه کنید. این کتاب در اصل یک چکیده و خلاصه‌ای روان از کتاب مشهور «نئاندرتال‌ها» اثر فریدمن شرنگ و استفانی مولر است.

- مثال طایفه‌ای که توت‌م آن‌ها یک پرنده بود، همیشه یک پیراز آن پرنده را همراه خود داشتند و یا گروهی از افراد قبیله تصویر آن را روی بدن خود خالکوبی می‌کردند.
۲. **مانا:** نیرویی است روحانی و غیبی که تمام اقوام بدوی و هر کدام به نوعی خاص به آن اعتقاد داشته‌اند. این نیرو در اشیای عالم پراکنده است و به وسیله افرادی خاص کنترل و یا ظاهر می‌شود.
۳. **تابو:** برخی ادیان اولیه معتقد بودند که نزدیکی به برخی اشیاء یا اشخاص حرام است. گاهی این تابو رئیس قبیله بوده و افراد آنچنان نیروی غیبی برای او قائل می‌شدند که دست زدن به او را خطرناک می‌دانستند. تابو به این خاطر خطرناک است که سرشار از ماناست.
۴. **تصفیه و تطهیر:** چنانچه کسی بر خلاف اصول تابو را بشکند، آلوده و نجس شده و اگر سعی در پاک کردن او نکنند، حادثه‌ای غیر معمول پیش خواهد آمد و همه عذاب می‌شوند. با این تعریف لزوم تطهیر بسیار روشن می‌شود که چرا باید ورد می‌خواندند، موی خود را می‌تراشیدند، با افروختن آتش دود درست کنند و کارهایی از این قبیل.
۵. **آنیمیزم (Animism):** توجه به ارواح است و از لغت (Anima) لاتین به معنای جان و روان گرفته شده است و

عبارتست از عقیده به اینکه تمام مظاهر طبیعی دارای روح هستند. عقیده به تناسخ (Reincarnation) که در برخی ادیان مثل هندو وجود دارد حاکی از همین عقیده است. در تناسخ معتقدند که روح انسان پس از مرگ به یک حیوان یا گیاه انتقال می‌یابد. یا اینکه در جایی دیگر آنیمیزم می‌گوید که روح پس از مرگ به طور قطعی بدن را ترک نکرده و در ارتباط با جسم باقی می‌ماند و از زندگان انتقام می‌گیرد. به طور کلی در نظر ادیان ابتدایی تمامی جهان و حتی اشیای بی جان نیز دارای روح هستند و باید آن‌ها را با قربانی دادن راضی نگه داشت.

۶. **قربانی کردن:** تمامی ادیان اولیه برای راضی و خشنود نگه داشتن ارواح و قوای طبیعی به دادن قربانی مشغول بوده‌اند. به همین دلیل با ایجاد یک پدیده طبیعی مانند آذرخش، تمامی افراد یک قبیله بدوی، قربانی می‌دادند تا روح خشمناک آسمان آرام گیرد و آن‌ها را عذاب نکند.

۷. **فتیش (Fetish):** همان طلسم بوده و استفاده و کمک گرفتن از نیروی مخفی است که در برخی اشیای بی جان وجود دارد. برای همین برخی افراد قبایل سنگ‌هایی با اشکال عجیب یا شاخ یک حیوان و... را همیشه با خود داشتند تا به وسیله نیروی آن حفظ شوند و کسی یا چیزی